

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Васильєв К. К., д-р мед. наук;
Власенко В. М., канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І., канд. іст. наук;
Звагельський В. Б., канд. філол. наук;
Клименко В. А., канд. іст. наук;
Куліш А. М., д-р юрид. наук;
Лобко Н. В., канд. іст. наук;
Нестеренко В. А., канд. іст. наук

Видання рекомендовано до друку рішенням вченої ради юридичного факультету Сумського державного університету (протокол № 9 від 26.06.2013 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Суми, 21 травня 2013 р. / за заг. ред. В. А. Нестеренка. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів та молодих вчених ВНЗ України, виголошені в рамках II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 100 від 21 лютого 2013 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ТА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В УРСР У 1920-х рр.

У березні 1919 р. на VIII з'їзді РКП(б) було прийнято програму, в якій проголошено одним із найголовніших завдань у галузі військового будівництва організацію масового навчання трудящих військовій справі [4, с.417]. В тому ж році на території УСРР було запроваджено Всезагальне військове навчання (Всевобуч) [5, с.30]. Його відділи здійснювали без відриву від виробництва військову підготовку робітників віком від 18 до 40 років. Невід'ємною складовою частиною цього навчання було фізичне виховання призовників.

Завдяки діяльності Всевобучу фізкультурний рух швидко поширювався серед населення і виникла потреба у створенні спеціального органу, який би керував сферою фізичної культури.

У серпні 1920 р. за вказівкою В.І.Леніна в РСФРР сформована вища рада фізичної культури (ВРФК) як дорадчий орган при Всевобучі [3, с.19]. Згодом, ВРФК запроваджується і в УСРР. Щоправда, її діяльність та структурна розбудова починаються лише з 1922 р. [2, с.70]. До складу ВРФК входили представники від штабу Українського військового округу, ЦК РКП(б), Народних комісаріатів просвіти та охорони здоров'я, Всевобучу, а також профспілок і комсомолу [10, арк.2]. Головним завданням ВРФК було об'єднання діяльності всіх відомств та закладів у справі організації допризовної підготовки і фізичного розвитку населення республіки [7, с.153].

З поступовим переходом до мирного життя відділи Всевобучу втрачали своє значення, адже вони були створені в умовах військового часу і для військових потреб. 14 грудня 1922 р. на VII Всеукраїнському з'їзді Рад обговорювалось питання щодо Червоної Армії та Всевобучу. В умовах скорочення чисельності армії та зменшення загальних витрат на її утримання з метою максимально підтримати здійснення допризовної підготовки молоді, центральному виконавчому органу України запропоновано надати максимальну підтримку Всевобучу та створити шефські комісії для допомоги окремим його установам [8, с.87].

Остаточну крапку у існуванні Всевобучу як окремого органу було поставлено 8 серпня 1923 р. декретом ВЦВК та Раднаркому СРСР «Про організацію територіальних військових частин та проведення військової підготовки трудящих» [6], в ході виконання якого був здійснений перехід до змішаної територіально-міліційної системи комплектування збройних сил. Допризовна підготовка була тимчасово припинена, а Всевобуч ліквідований [1, с.115]. Обов'язки Вищої ради фізичної культури перейшли до однойменного органу створеного на правах

постійної комісії Всеукраїнського центрального виконавчого комітету 4 жовтня 1923 р. постановою ВУЦВК [9, арк. 52]. Таким чином ВРФК запроваджувалась як допоміжний урядовий орган. Головою Ради було призначено секретаря Всеукраїнського центрального виконавчого комітету П.І.Буценка.

На цей час уже досить багато різних відомств та організацій тим чи іншим чином були задіяні в сфері фізичної культури. Народний комісаріат освіти керував вищими та професійно-технічними закладами фізичної культури, окрім того, в середніх навчальних закладах обов'язковим предметом була фізкультура. В системі наркомату Охорони здоров'я мали створюватись фізкультурні науково-дослідні інститути і через його заклади здійснювався лікарський контроль. З 1923 р. під орудою Народного комісаріату внутрішніх справ почали створюватись перші спортивні товариства «Динамо», головною функцією яких була підтримка та розвиток фізичних кондицій співробітників міліції. Роботою спортивних клубів Червоної Армії керував Народний комісаріат з військових справ. Народний комісаріат праці розглядав фізичну культуру як один із засобів підвищення продуктивності праці та оздоровлення робітників.

За час діяльності ВРФК при ВУЦВК була виконана значна робота, проте на кінець 1920-х років через недостатність повноважень, а також відсутності чітких правил взаємодії з професійними спілками, останні часто ігнорували рішення ВРФК, що призвело до тимчасової кризи у їх стосунках. Проблему було вирішено у 1930 р., коли відбулася перебудова усєї системи фізичної культури.

---

1. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні. Енциклопедичний довідник.– К., 1987. – 632 с.

2. Гальченко О.М. Фізкультурно-спортивний рух у Донбасі (1917-1930 рр): дисертація на здобуття наук.ступеня кандидата іст. наук: 07.00.01. / О.М.Гальченко. – Донецьк, 2008. – 279 с.

3. Гришин В.Г. Комсомол и физическое воспитание молодёжи. / В.Г.Гришин. – М., 1977. – 105 с.

4. Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. (1898-1953). Издание седьмое. – Ч.1. – М., 1953. – 952 с.

5. Кулик В.В. Від всевобучу до світових рекордів / В.В.Кулик. – Київ.: Здоров'я, 1971. – 183 с.

6. Об организации территориальных войсковых частей и проведении военной подготовки трудящихся: декрет ВЦИК и СНК СССР от 8 августа 1923 г. // Вестник ВЦИК, СНК и СТО Союза ССР. – 1923. – № 4.

7. Пешков. А. Советский народ в защите социалистического отечества от нападения империалистов в 1918-1922 гг. (Всеvобуч). / А.Пешков. – Томск, 1957. – 192 с.

8. Стенографический отчёт VII Всеукраинского съезда советов. – Х., 1923. – 90 с.

9. ЦДАВО України, ф.1, оп.2, спр.1092.

10. ЦДАВО України, ф.2605, оп.1, спр.836.